

Razstavní prostori Rudarske muzejske zbirke v kulturnem domu Svoboda v Grižah.

Foto: Fototeka Etnološkega društva Srečno, 2007

Rudarska četa Zabukovica-Liboje.

Foto: Fototeka Etnološkega društva Srečno, 2007

SREČANJE Z DEDIŠČINO RUDARSKEGA REVIRJA ZABUKOVICA-LIBOJE

Etnološko društvo Srečno s sedežem v Migojnicah pri Žalcu skrbi za ohranjanje naravne, rudarske in kulturne dediščine nekdanjega rudarskega revirja Zabukovica-Liboje (1788–1972). Neguje rudarska izročila in krajevne etnološke posebnosti, ki jih je izoblikovalo skoraj dvestoletno rudarjenje. Zabukovška in libojska premogovna kadunja¹ se nahajata v osrednjem delu Slovenije, na obrobju Spodnje Savinjske doline pod severnim Posavskim hribovjem. Tu so začeli kopati rjavi premog že ob koncu 18. stoletja. Premogovnik Zabukovica je deloval do leta 1966 in je bil zaradi železniškega transporta premoga povezan z Žalcem, libojski rudnik pa so zaprli leta 1972. Rudnika sta bila po letu 1948 povezana s tri kilometre dolgo površinsko žičnico nihajko, s katero so prevažali libojski premog na separacijo v Zabukovico.

Društvo Srečno, ki aktivno sodeluje tudi v Delovni skupini za ljubitelje etnologije pri Slovenskem etnološkem društvu, nas je v soboto, 30. maja 2009, prijazno povabilo na ogled svoje muzejske zbirke in obeležij rudarske dediščine na terenu ter na srečanje z nekdanjimi rudarji na tem območju. Čeprav nam vreme ni bilo naklonjeno in se v Savinjsko dolino ni podalo prav veliko etnologov, pa je rajža zaradi skrbne organizacije potekala v izredno prijetnem vzdušju. Pridružil se nam je celo angleški zakonski par, ki je pred leti v Grižah kupil hišo in je nad okoljem tako navdušen, da se namerava tu v kratkem za stalno naseliti. Sprejel in vodil nas je predsednik Etnološkega društva Srečno in član Slovenskega etnološkega društva, dr. Jože Hribar. Po uvodnem pozdravu smo si najprej v kulturnem domu Svoboda v Grižah ogledali muzejsko zbirko Rudarski muzej o nekdanjem rudarjenju na tem območju.

Začetnik zbiranja gradiva rudarske dediščine na območju Zabukovice, Liboj in Griž je bil kvalificirani ključavničar Rafael

Krošel (1928–2006), zaposlen v Rudniku Zabukovica-Liboje. Vneto je zbiral predvsem rudarsko orodje, fotografije in pisno gradivo. Leta 1972 je imel že lepo zbirko, ki jo je hranil kar doma. Del zbirke je prodal Osnovni šoli Nade Cilenšek v Grižah, kjer je bila med letoma 1988 do 2000 stalno na ogled, nato pa so zanj prenehali skrbeti in je začela propadati. Velikega pomena zbirke so se leta 2004 spomnili člani Turističnega društva Griže, ko so ustanavljali Rudarski muzej Zabukovica-Liboje. Društvo je v te namene uredilo društvene in razstavne prostore v prvem nadstropju Doma kulture v Migojnicah. Tu se odvijajo skoraj vse krajevne prireditve, poleg tega imajo tu svoje prostore tudi KUD Svoboda Griže, krajevna skupnost, knjižnica in pošta. Nanovo dopolnjeno in preurejeno zbirko je 24. avgusta 2004 slovesno odprl prav Rafael Krošel. Na njegovem pogrebu dve leti pozneje se mu je rudarska četa poklonila tako, kot veleva rudarska čast: s častno rudarsko stražo in z godbo.

Prostori za muzejsko dejavnost obsegajo predverje, tri razstavne prostore, predstavitevno sobo za avdio in video predstavitve in informacijsko pisarno društva. Zbirka je izhodiščna točka za strokovno vodene ogleds tudi na bližnjih lokacijah nekdanjih rudarskih objektov. V predverju zbirke obiskovalec začuti prijazno dobrodošlico. Pred vhodnimi vrati je izdelan vhod v rudniški rov s pravim jamskim vozičkom, zraven pa so razstavljeni tudi izdelki rudarskih žena – vezenine in čipke. V zbirki hranijo okoli 500 predmetov, fotografij in arhivskega gradiva z lokalnega območja. V razstavnem ambientu v stilu podzemnega rudniškega prostora – jame si lahko ogledamo delovno orodje, razvoj rudarskih svetilk, jamske reševalne aparate, razne merilne instrumente, osebna zaščitna sredstva, delovne obleke, ipd. V posebni sobi je urejena rudniška obratna pisarna – jamomernica za delo geologov in jamomercev. Najdragocenejši dokument tega dela je jamomerska knjiga z merskimi podatki in izračuni iz različnih obdobj delovanja rudnika. Pri urejanju zbirke je društvu strokovno svetovala kolegica etnologinja Alenka Čas, takrat kusto-

¹ Kadunja = premogonosno območje.

sinja v Muzeju novejše zgodovine Celje, ki je zbirko v projektu Slovenskega etnološkega društva Evidentiranje oziroma terenska topografija etnoloških in sorodnih zbirk, ki se hranijo zunaj pristojnih muzejev na slovenskem etničnem ozemlju, tudi evidentirala (Vprašalnik SED 2004). Ob ogledu zbirke in filma Srečno knapi smo izvedeli, da gospod Hribar zelo intenzivno sodeluje tudi z drugimi slovenskimi muzeji. Del igranega filma so posneli v sodelovanju z Zasavskim muzejem Trbovlje.

V muzejski zbirki, ki si jo je mogoče ogledati ob torkih popoldne in nedeljah dopoldne, je trenutno razstavljena polovica gradiva, društvo pa še naprej zbira, čuva in celo proučuje gradivo. Finančno pomoč za delovanje zbirke deloma prispeva Občina Žalec, sicer pa so v društvu odvisni tudi od uspešnega prijavljanja na razne razpise.

Med publikacijami in drugimi edicijami, s katerimi nam lahko postreže Etnološko društvo Srečno, so monografija *Griže* (Ježovnik in Veber 2003), gledališka igra – komedija *Med knapi ali Jakec se ženi* (Goršek 2008), dokumentarno-igrani film *Srečno knapi* in knjižna zbirka *Izviri naše dediščine* (Hribar in Veber 2007).

Našo rajžo smo nadaljevali na terenu. S pomočjo društvenega podmladka, ki je svojo vlogo turističnega vodiča vzel povsem zares, smo si ogledali tri lokacije, na katerih je društvo postavilo rudarska obeležja: lesene skulpture in rudarske hunte (jamske vozičke). Te opomnike spomina so postavili v Grižah in Libojah pred osnovno šolo, v Zabukovici pa v bližini nekdanjih rudniških objektov. Sami jih imenujejo muzej na prostem. Za urejenost parka okoli njih skrbijo »mladi knapi«, kar je izjemnega pomena za prenašanje pripadnosti krajevni tradiciji. Na omenjenih treh lokacijah se vsako leto ob določenih obletnicah (predvsem 3. julija, ko se tradicionalno zberejo vsi slovenski rudarji, in 4.

decembra, ko goduje sv. Barbara, zavetnice rudarjev) s svojimi prapori zbere rudarska četa rudarskih veteranov, ki so še pred štirimi desetletji delali v rudnikih v Zabukovici in Libojah. Četa je organizirana pri Društvu upokojencev Zabukovica-Griže kot posebna sekcija uniformiranih rudarjev, vsi pa so tudi častni člani Etnološkega društva Srečno. Na proslavah so razpoznavni po slavnostni rudarski uniformi, kakršno so nosili sredi 18. stoletja. Na pokopališču v Grižah smo si ogledali še spomenik žrtvam rudniške nesreče v Zabukovici, ki je leta 1946 zahtevala življenja kar 17 rudarjev.

Naše srečanje smo sklenili na priljubljeni izletniški točki Hom, od koder je lep razgled na Spodnjo Savinjsko dolino in severno Posavsko hribovje. Ob zvokih dua Ubrane strune smo se pošteno najedli in naplesali ter pogovorili z upokojenimi knapi in njihovimi ženami, ki so se nam pridružili in pripovedovali o nekdanjem knapovskem življenju. Še vedno jih povezuje zelo trdna stanovska zavest ter občutek za skupnost in tradicijo, ki je posledica večstoletnega rudarjenja. Njihov kamerad, predsednik društva, nima nobenih težav z organizacijo in nagovarjanjem k sodelovanju v posameznih projektih in akcijah.

Viri in literatura

ARHIV SED, Vprašalnik za evidentiranje zasebnih zbirk, 2004.

GORŠEK, Martin: *Med knapi ali Jakec se ženi*. Griže: samozaložba, 2008, 77 str.

HRIBAR, Jože in Breda Veber: *Rudarska dediščina Zabukovica-Liboj*. Griže: Etnološko društvo Srečno, 2007, 48 str.

JEŽOVNIK Magda in Breda Veber: *Griže*. Griže: Kud Svoboda Griže, 2003, 271 str.

SREČNO KNAPI. Etnološko društvo Griže, 2008. Griže, Migojnice, Zabukovica, 2008. Scenarij: Jože Hribar in Robert Gaber; snemalec: Robert Gaber; DVD, 33 min, dokumentarno-igrani film.

